

РОЗДІЛ II

ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ РІЗНИХ КАТЕГОРІЙ ДОРΟΣЛИХ

УДК 7.071.4:371

DOI: [https://doi.org/10.35387/od.1\(21\).2022.68-74](https://doi.org/10.35387/od.1(21).2022.68-74)

Венгрюнюк Оксана Володимирівна – аспірантка Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, старший викладач кафедри педагогіки, психології та теорії управління освітою Інституту післядипломної освіти Чернівецької області

Venhryniuk Oksana – Postgraduate Student of the Ivan Ziazun Institute for Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Senior Lecturer at the Department of Pedagogy, Psychology and Theory of Education Management of the Institute of Postgraduate Education of Chernivtsi Region

ORCID iD: <http://orcid.org/0000-0002-7815-5163>

E-mail: estetmetod@gmail.com

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У КОНТЕКСТІ ВИМОГ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Анотація. У статті автором здійснено аналіз ролі педагогічної майстерності вчителя музичного мистецтва у професійній діяльності згідно вимог нової української школи. Зазначено, що держава покладає великі сподівання на вчителів, доручивши їм закласти фундамент свого майбутнього – навчити, виховати, всебічно розвинути, сформувати особистість – людину, господаря своєї долі, патріота і громадянина. Наголошено на особливій актуальності питання удосконалення методичної компетентності вчителя музичного мистецтва, яке має на меті в першу чергу вплинути на покращення рівня педагогічної майстерності. Обґрунтовано, що вдосконаленню методичної компетентності вчителів музики в закладах загальної середньої освіти сприятиме чітко продумана система внутрішньошкольної методичної роботи, яка виконує ряд важливих функцій. Зазначено, що удосконалення професійного зростання вчителів музики досягається за рахунок безперервного і систематичного підвищення їх професійного рівня. Наголошено на завданнях, які може виконати тільки висококваліфікований, творчо працюючий педагог, професіонал своєї справи. Удосконаленню методичної компетентності вчителів музики в закладах загальної середньої освіти сприятиме чітко продумана система внутрішньошкольної методичної роботи, яка виконує ряд важливих функцій. Приділено увагу питанню майстерності, оскільки вона у будь-якій галузі освіти має своє змістове вираження й функціональне призначення.

Зазначено, що у кожній сфері діяльності майстерність має свої специфічні ознаки, хоча за метою і кінцевим результатом відмінностей у трактуванні цього поняття немає: майстерність завжди пов'язується з підвищенням ефективності діяльності, яка є її характерною ознакою. Доведено, що розвиток педагогічної майстерності викладачів мистецтва виступає як спеціально організований процес освіти і самоосвіти викладачів мистецьких дисциплін з орієнтацією на розвиток емоційної та почуттєвої сфери особистості; розкриття творчого потенціалу; формування ціннісно-орієнтованої основи життєдіяльності та самовизначення позиції викладача-інтелектуала.

Ключові слова: майстерність; компетентність; освіта; музичне мистецтво; знання.

Venhryniuk Oksana

PEDAGOGICAL SKILLS OF A MUSIC TEACHER IN THE CONTEXT OF NEW UKRAINIAN SCHOOL REQUIREMENTS

Abstract. *In the article the author tries to analyze the role of pedagogical skills of a music teacher in the process of work according to the requirements of the modern new Ukrainian school. After all, today the state has high hopes for those who work with children, instructing them to lay the foundation of their future – to teach, educate, comprehensively develop, shape the personality – human, creator, master of his destiny, patriot and citizen. Particular relevance is noted on the issue of improving the methodological competence of music teachers, which aims primarily to improve the level of pedagogical skills. A well-thought-out system of in-school methodological work, which performs a number of important functions, will contribute to the improvement of the methodological competence of music teachers in general secondary education institutions. Improving the professional growth of music teachers is achieved through continuous and systematic improvement of their professional level. Emphasis is placed on tasks that can be performed only by a highly qualified, creative teacher, a professional in his field. Attention is paid to the issue of mastery, as it has its own semantic expression and functional purpose in any field of education. However, in each field of activity, the skill has its own specific features, although by the purpose and end result there are no differences in the interpretation of this concept: skill is always associated with improving the efficiency of the activity, which is its characteristic feature. That is, a sign of unforeseen subjective and unique pedagogical actions, which cannot be described in their entirety, because only some bright flashes of success can be observed. It is proved that the development of pedagogical skills of art teachers acts as a specially organized process of education and self-education of art disciplines teachers with a focus on the development of emotional and sensory spheres of personality; disclosure of creative potential; formation of a value-oriented basis of life and self-determination of the position of an intellectual teacher.*

Key words: skills; competence; education; musical art; knowledge.

Постановка проблеми, її актуальність. Процес інтеграції системи музично-педагогічної освіти України до світового освітнього культурного простору, за основи якому слугують принципи в першу чергу національних, етнічних та культурних інтересів, процес збереження та розвитку інтелектуального потенціалу української нації, толерантності та адаптації щодо застосувань досягнень багатогранності мистецтва різних національностей, диктує постійно оновлені вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва у закладах Новій українській школі (Синевиц, 2018).

Особливої актуальності набуває питання підвищення педагогічної майстерності фахівця шляхом удосконалення методичної компетентності вчителя музичного мистецтва в закладах освіти, що має на меті покращення вмінь особистості набувати нових знань, формувати особистісні якості та цінності, потрібні для професійної педагогічної діяльності відповідно до умов сьогодення (Півоварова, 2020, 5). Адже відповідно до вимог Нової української школи (далі – НУШ), функції вчителя значно розширилися. Професійна педагогічна діяльність потребує від педагога високої мобільності, здатності до адаптації до нових реалій і запитів суспільства, творчого підходу до виконання безпосередньо своїх професійних обов'язків, високого рівня знань, умінь і навичок, інтегративного мислення тощо.

Як відомо, ефективність професійної діяльності вчителя залежить від рівня сформованості педагогічної майстерності. Для вчителя музичного мистецтва як фахівця в галузі педагогіки та мистецтва сформованість педагогічної майстерності як основи професійної компетентності є суттєво важливою умовою успішності діяльності.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Можна стверджувати що в ХХІ ст. питанням методичної підготовки вчителів музики приділяється належна увага з боку науковців. Питання формування основ професійної підготовки майбутніх учителів музики розглядали у своїй дослідній діяльності провідні педагоги, психологи, музиканти та інші діячі науки, освіти й мистецтва. Питання формування професійної компетентності, зокрема методичної, досліджувались такими ученими, як: Н. Андрійчук, С. Барвік, Т. Бодрова, Л. Пастушенко та ін. Питання, які безпосередньо пов'язані з фаховою підготовкою вчителів, формуванням і розвитком окремих професійних властивостей, компетентності педагогів, у тому числі педагогів-музикантів, досліджено у працях багатьох учених (Е. Абдулін, В. Андрющенко, Л. Арчажнікова, Л. Гусейнова, Л. Мітіна, В. Муцмахер, О. Рудницька, В. Сластьонін, Р. Тельчарова, А. Хуторської, А. Щербаків та ін.) (Щербак, 2016; Бодрова, 2017). У дослідженнях О. Соломахи наголошується на тенденції розвитку педагогічної майстерності вчителя музичного мистецтва, що пов'язується з професійним саморозвитком педагога, реалізацією всіх складників майстерності вчителя у професійній діяльності (Соломаха, 2013).

Професійний розвиток педагога і розвиток педагогічної майстерності вчителя за вимогами НУШ неможливий без активного впровадження новітніх технологій і новітніх форм навчання, а також постійного розвитку вчителя.

Тому актуальність проблеми розвитку педагогічної майстерності вчителів музичного мистецтва закладів освіти обумовлена необхідністю забезпечення цілісності їхнього особистісно-професійного становлення на основі нових педагогічних стратегій та опанування мистецько-педагогічними технологіями навчання і виховання молоді, покращення їх професійної компетентності (Щербак, 2016).

Мета статті полягає у розкритті особливостей педагогічної майстерності як однієї з основних складових професійної компетентності вчителя музичного мистецтва у контексті вимог НУШ.

Виклад основного матеріалу дослідження. В організації освітнього процесу у НУШі важливу роль відіграють дисципліни художньо-естетичного циклу: музичне мистецтво, образотворче мистецтво, інтегрований курс «Мистецтво», (художня культура) тощо. Саме через вчителів мистецьких дисциплін, їхню педагогічну майстерність молоде покоління виявляє, може осягати, реконструювати та інтерпретувати культурні цінності, дивиться більш глибоко й уважно на художні твори сучасності, розуміти складні проблеми які диктує сьогодення, усвідомлювати зміст явищ художньої культури та мистецтва. Основною фундаментальною позицією мистецької освіти є єдність процесів формування духовної культури особистості, переходу від засвоєння інформації до розвитку світоглядної позиції людини засобами мистецтва.

Сьогодні держава покладає великі сподівання на тих, хто навчає й виховує дітей, доручивши їм формування фундаменту майбутнього – навчити, виховати, всебічно розвинути, сформувати особистість – людину, творця, господаря своєї долі, патріота і громадянина. Таке завдання може виконати тільки висококваліфікований, творчий педагог – професіонал своєї справи (Кондратова, 2019), що володіє педагогічною майстерністю. Слід пам'ятати, що майстерність у будь-якій галузі освіти має змістове вираження й функціональне призначення. Проте у кожній сфері діяльності майстерності притаманні специфічні ознаки, хоча за метою й кінцевим результатом відмінностей у трактуванні цього поняття немає: майстерність завжди пов'язується з підвищенням ефективності діяльності, яка є її характерною ознакою. Тобто ознакою непередбачених суб'єктивно-неповторних педагогічних дій, які неможливо описати у всій їх повноті, бо спостереженню піддаються тільки окремі яскраві спалахи успіху.

Проблеми покращення рівня педагогічної майстерності саме вчителя музичного мистецтва та її вдосконалення приділено багато уваги. В першу чергу даний вид компетентності слід розглядати, на думку Л. Воевідко, у площині реалізації предметних (фахових) компетентностей згідно з Освітньо-професійною програмою 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) (Воевідко, 2019). Отже, в такій формі розвиток педагогічної майстерності викладачів мистецтва розглядається як спеціально організований процес освіти і самоосвіти викладачів мистецьких дисциплін з орієнтацією на розвиток емоційної та почуттєвої сфери особистості; розкриття творчого потенціалу; формування ціннісно-орієнтованої основи життєдіяльності та самовизначення позиції викладача-інтелігента (Соломаха, 2013). Тому

становлення української державності, утвердження національної ідеї, набуття особою етнічної ідентичності невіддільне від розвитку освітньої системи (Воєвідко, 2019).

Рівень сформованості педагогічної майстерності викладачів мистецтва визначається сукупністю задатків особистості вчителя, які є передумовою процесу становлення й розвитку його схильностей і здібностей до художньо-педагогічної діяльності; якісним змістом мистецтвознавчих, культурологічних, психолого-педагогічних знань, які є когнітивно-аксіологічною основою професійно-педагогічної компетентності педагога; високим рівнем мистецько-педагогічних вмінь та навичок, які є операційною основою, що свідомо опановується і реалізується вчителем у процесі художньо-педагогічної діяльності; сукупністю професійно-значущих якостей особистості, які є основою, що забезпечує високий (результативний) рівень художньо-педагогічної діяльності, й визначають індивідуальність професійного стилю вчителя.

Процес розвитку педагогічної майстерності має відбуватися засобами всіх видів аудиторної та позааудиторної роботи в цілісному режимі освітньої діяльності закладу вищої освіти. Розкриття професійно-педагогічного потенціалу ґрунтується на потребі у самореалізації, свідомому пізнавальному інтересі й самоідентифікації. Найбільш ефективними формами, методами розвитку педагогічної майстерності вчителів музичного мистецтва Нової української школи є: обговорення відкритих занять, взаємовідвідування лекцій і семінарів, дискусії, тренінги, «круглі столи», творчі мистецько-педагогічні майстерні, семінари-практикуми, обговорення досягнень психолого-педагогічної теорії і практики, сучасних освітніх та мистецьких технологій, ділові ігри, розроблення та обговорення авторських програм, науково-практичні конференції, методологічні семінари. Дієвими формами організації роботи з викладачами є систематична консультативна допомога, демонстрація зразків педагогічної техніки, вправи, тренінги, лабораторні практикуми, майстер-класи, творчі групи педагогів (Соломаха, 2013). Такі форми неформальної освіти сприяють розвитку й складників педагогічної майстерності, які пов'язані між собою та мають здатність до саморозвитку. Завдяки проведенню відповідних навчальних заходів відбувається самоутвердження фахівця й самоактуалізація в професійній діяльності, набуваються нові знання, удосконалюються музично-педагогічні навички та вміння через оцінювання досвіду та дисемінацію власних педагогічних ідей, удосконалюються знання з методики викладання музичного мистецтва, формуються комунікативність, емоційна стабільність, оптимістичне прогнозування і креативність (Шимова, 2012).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Удосконалення педагогічної майстерності вчителя музичного мистецтва, зокрема активний розвиток його професійних властивостей, є одним із провідних завдань сучасної музично-педагогічної освіти. Дану потребу в підвищенні рівня сформованості його компетентності та вимоги до вчителя підтверджують окреслені в сучасних керівних документах щодо освіти в Україні. Разом з тим, у формуванні педагогічної майстерності сучасного вчителя музичного

мистецтва важлива роль відводиться формуванню національної свідомості, як засобу консолідації нації та своєрідної мети, суспільного ідеалу, до досягнення якого прагне нація.

До перспектив подальших розвідок у цьому напрямі відносимо дослідження впливу застосування інноваційних технологій на рівень професійної компетентності.

Список використаних джерел

- Бодрова, Т.О. (2017). Методична підготовка майбутніх учителів музики в контексті універсальних принципів загальної та мистецької освіти. *Innovative processes in education: Collective monograph. AMEET Sp. z o.o., Lodz, Poland*. <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/Poland.pdf>.
- Воєвідко, Л.М. (2019). Методика музичного виховання: *Навчальний посібник. Кам'янець-Подільський* : ФОР Сисин Я. І.
- Воєвідко, Л. (2019). Формування педагогічної майстерності у здобувачів вищої освіти шляхом реалізації предметних (фахових) компетентностей. *Педагогічна освіта: теорія і практика*, 27. DOI: 10.32626/2309-9763.2019–27.167-174
- Кондратова, Л. (2019). Упровадження нових форм неформальної освіти вчителів музичного мистецтва в розвитку педагогічної майстерності на основі цифрових технологій. *Інноваційна педагогіка*, (12), 177-180.
- Проворова, Є. (2020). Удосконалення методичної компетентності вчителів музики в закладі загальної середньої освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. Збірник наукових праць, 34 (2), 14-20.
- Соломаха, С.О. (2013). Розвиток педагогічної майстерності викладачів музичного мистецтва та світової художньої культури: *посібник. Кіровоград: Імекс-ЛТД*.
- Синевич, І.С. (2018). Роль діяльнісного підходу у формуванні квазіпрофесійного досвіду майбутнього педагога-музиканта. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. Збірник наукових праць Уманського держ. пед. ун-ту ім. П. Тичини. Умань (17), 97-104.
- Шимова, О.В. (2012). Інформаційно-освітнє середовище у формуванні професійної культури майбутнього вчителя музики. *Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (28-29 березня), С. 822-827.
- Щербак, І. (2016). Професійні властивості майбутніх учителів музичного мистецтва. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*: науковий журнал. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 9 (63), 224–235.

References (translated and transliterated)

- Bodrova, T.O. (2017). *Metodychna pidhotovka maibutnykh uchyteliv muzyky v konteksti universalnykh pryntsyviv zahalnoi ta mystetskoï osvity* [Methodical training of future music teachers in the context of universal principles of general and art

- education]. *Innovative processes in education – Innovative processes in education*: Collective monograph. AMEET Sp. z o.o., Lodz, Poland. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/Poland.pdf>. [in Ukrainian].
- Voevidko, L.M. (2019). *Metodyka muzychnoho vykhovannia [Methods of music education]*: Navchalnyi posibnyk.: Textbook. Kamianets-Podilskyi: FOP Sysyn Ya.I. [in Ukrainian].
- Voevidko, L. (2019). Formuvannia pedahohichnoi maisternosti u здобувачів вищої освіти шляхом реалізації предметних (факхових) компетентностей [Formation of pedagogical skills in applicants for higher education through the implementation of subject (professional) competencies]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka – Pedagogical education: theory and practice*, 27. DOI: 10.32626/2309-9763.2019–27.167-174 [in Ukrainian].
- Kondratova, L. (2019). Uprovadzhennia novykh form neformalnoi osvity vchyteliv muzychnoho mystetstva v rozvytku pedahohichnoi maisternosti na osnovi tsyfrovyykh tekhnolohii [Introduction of new forms of non-formal education of music teachers in the development of pedagogical skills based on digital technologies]. *Innovatsiina pedahohika - Innovative pedagogy*, 12, 177-180 [in Ukrainian].
- Provorova, E. (2020). Udoskonalennia metodychnoi kompetentnosti vchyteliv muzyky v zakladi zahalnoi serednoi osvity [Improvement of methodical competence of music teachers in comprehensive secondary education institutions]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika – Pedagogical education: theory and practice. Psychology. Pedagogy*. Zbirnyk naukovykh prats, 34 (2), 14-20 [in Ukrainian].
- Solomakha, S.O. (2013). Rozvytok pedahohichnoi maisternosti vykladachiv muzychnoho mystetstva ta svitovoi khudozhnoi kultury [Development of pedagogical skills of teachers of music art and world art culture: a manual]: posibnyk. Kirovohrad: Imeks-LTD [in Ukrainian].
- Sinevich, I.S. (2018). Rol diialnisnogo pidkhodu u formuvanni kvaziprofesiinoho dosvidu maibutnoho pedahoha-muzykanta [The role of the activity approach in the formation of quasi-professional experience of the future music teacher]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia – Problems of modern teacher training*: Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzh. ped. un-tu im. P. Tychyny, Uman, 17, 97-104 [in Ukrainian].
- Shimova, O.V. (2012). Informatsiino-osvitnie seredovyshche u formuvanni profesiinoy kultury maibutnoho vchytelia muzyky [Information and educational environment in the formation of professional culture of the future music teacher]. *Suchasni stratehii universytet-s'koyi osvity: yakisnyy vymir – Modern strategies of university education: qualitative dimension*: mater. Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (28-29 bereznya), 822-827 [in Ukrainian].
- Shcherbak, I. (2016). Profesiini vlastyvoli maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva [Professional characteristics of future teachers of music art]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*: naukovyi zhurnal. Sumy, Vyd-vo SumDPU imeni A.S. Makarenka, 9 (63), 224-235 [in Ukrainian].